

Kultfiske i Tartan

Skotska älvar lockar. Inte minst till att starta laxfisket lite tidigare på säsongen. De första »springers« stiger där redan innan vi firar nyår.

TEXT OCH FOTO: PELLE KLIPPINGE

» IT'S DEFINITELY a springer!« säger David. Laxen rusar i den lilla poolen och David dirigerar lugnt med häven i beredskap. Det sliter och rycker i spöet samtidigt som laxen tar ett snabbt språng rätt upp, vänder och rusar sedan uppströms bland stenarna i Plank pool.

Snart nog lugnar sig laxen och jag får lite mer kontroll över situationen. Möter dess vilda skrämde blick och styr in årets första nystigna mot häven. En skön känsla, inte minst med tanke på att det bara är februari. Snöblasket faller lätt och trots att det bara är ett par grader i luften känns fingrarna riktigt varma. Ett laxbett värmer!

Snart nog är det Steinars tur att brottas med en »springer«. Vi kom förmodligen mitt i ett litet steg. Laxen kör runt i poolen en stund och stängas duktigt innan även den kan landas. Oslogutten ler brett och har nästan svårt att fatta att säsongen redan är igång. Hemma i Norge ligger ju snön meterdjup. Hans specialare, en liten Silver Blue på koppartub, sitter benhårt i käften och innan vi vet ordet av kör även Mikael lax i Canary. Han landar den galant på egen hand och precis som de andra laxarna väger den runt 4 kilo. Mikaelns kanske lite

till. Han tar några bilder, lossar flugan och håller laxen i det tregradiga vattnet en stund, innan han släpper greppet och ger den friheten åter.

Mikael smilar brett, kisar med ögonen och ser väldigt nöjd ut samtidigt som orden flödar om själva hugget, drillningen och flugmönstret. Plötsligt finns så mycket att berätta. Att kameran sedan hamnar i vattnet är inget större bekymmer – inte när det blivit »springer on the bank«.

Grov nystigen lax

TROTS ATT DET knappt är vår ännu upplever vi ett riktigt spännande laxfiske. Vi ser lax nästan varje dag visa sig i eggande vak, har flera hugg samt landar flera kelts. Några av de senare är riktigt starka och presterar fullfjädrade hopp och har bästa silverglans. Till och med David får granska »pälsen« extra noga ibland. Vi mister också en och annan lax och det händer saker regelbundet.

Bästa huggtiden är som vanligt från lunch och fram till sen eftermiddag, då temperaturen stigit något. Spänningen är på topp, och med vetskap om att fiskarna nere på Crathes landat grov nygätt lax nyligen, fiskar vi koncentrerat.

Hemifrån rapporteras flera minusgrader och grådaskigt vinterväder, så detta känns verkligen som en smart tjuvstart. Här vid Dee kan vi i alla fall ana lite vår även om den är sen just i år. Mellan snö- och hagelbyarna tittar solen fram och faktiskt hörs

både bofink och koltrast. När vi bryter fisket framåt sena eftermiddagen börjar kattugglorna hoa. Våren är i antågande även om poolerna ännu kantas av snö.

Kulturell godbit

ATT FISKA LAX med fluga i Skottland är kort och gott att ta del av en riktig kulturell godbit. Det var ju här allt började en gång i tiden och här finns massor av flotta älvar att välja på. Poolerna är många gånger som hämtade ur bokhyllans bästa laxklassiker, med skönaste flugdrag hos vattnet, från start till mål. Bara det betyder en hel del. Och även om laxen uteblir, vilket lätt händer, så kan jag lova att man bjuds andra upplevelser.

Naturen runt älvarna är vild, storslagen och kontrastrisk. Djupt böljande gröna dalar, karga hedar med vackra stenslott utspredda i en skön mix. Här ser man förutom mängder med vildkaniner, ofta fasaner, rapphöns, rovfågel och inte minst alla dessa ståtliga kronhjortar. Uppe i det man benämner Highlands finns långsträckta fjällkedjor som avvattnar flera viktiga laxälvar, exempelvis berömda Spey och nämnda Dee. Ett besök här kombinerat med en liten vandring ska man inte missa! I just Speydalen ligger för övrigt också en rad kända whiskydestillerier som är öppna för besökare. Glenfiddich, Glenlivet och Macallan är ba-

Gillien på Crathes, Brian Simms, i sampråk med Mikael Garbov.

ra några exempel. Några av destillerierna tillhandahåller också sina alldeles egna lax-flugor, som souvenirer.

Januari till november

SKOTTLAND ÄR UNIKT i laxfiskesammanhang. Detta eftersom man har en otroligt lång säsong. Flera större älvar startar fisket redan i januari för att avslutas först i november! Snacka om fina möjligheter att antingen tjuvstarta eller förlänga sitt laxfiske.

Jag har under årens lopp fiskat i en rad älvar här, från tidig vår till sen höst, och fått nystigen lax då säsongen hemma antingen inte hunnit starta eller redan varit avslutad. Ett bra år fångas nystigen lax från början till stängning. Inget annat land jag känner till kan konkurrera med detta.

För att planlägga ett fiske till Skottland så bra som möjligt är det viktigt att studera älvarnas karaktär lite närmare. Generellt kan man säga att det bara är ost- och nordkustens älvar som har riktigt tidig vårlax. Speciellt kanske Dee som mynnar vid Aberdeen. I övrigt kan man välja på Tweed, Tay eller Spey som alla är ganska stora och breda älvar. Här finns även mindre älvar som South Esk och North Esk och Don.

4,5 kilos »springer« från river Dee.

Längre norrut följer sedan exempelvis Deveron, Findhorn, Oykel, Carron, Beaul, Brora, Helmsdale, Thurso med flera. Den sistnämnda ligger längst upp i norr där landskapet är ganska platt, kargt och vindpinat. Här går fåren i gigantiska flockar och ger det öppna landskapet en särpräglad karaktär. I byarna eldar man med torv som luktar lite speciellt och här om någonstans får man en ordentlig »taste of Scotland«.

Naturligtvis finns det även attraktiva lax-

Vy över Cairntons Long Pool och Glisters vid river Dee. Nysnö dekorerar stränderna.

älvar ute på öarna, de natursköna Hebriderna, samt längs skotska västkusten. Orchy, Stinchar och Nith är samtliga välrenommerade älvar som kan vara värda ett besök, framför allt på hösten eftersom uppgången av lax här dels är senare men också betydligt mer beroende av nederbörd. Älvarna måste helt enkelt få ordentligt med regn så att de stiger innan de fylls med lax. Men så är det med alla mindre vattendrag – de är mer känsliga än klassiska Tweed, Dee, Spey och Tay, vilka även fångstmässigt står i en klass för sig.

Kvalitetsfiske

FÖRUTOM VÅRLAXEN, som ännu älvorna säkrast under april och maj, kommer det vanligen också grilse under sommaren. Senare på hösten stiger det på nytt även lite större lax och en av de absolut vassaste höstälvarna är Tweed. Senhöstfisket, eller »back-end« som det kallas, i oktober och november är mycket eftertraktat. En knapp veckas fiske kommer snabbt upp i kostna-

Fortsättning nästa uppslag

Kultfiske i Tartan

Fortsättning från föregående uppslag

der motsvarande det man betalar på Kola-halvön. Mitt bästa senhöstfiske i Tweed hade jag långt upp i älven sent i oktober på en sträcka som heter Fairnilee. Under några intensiva dagar efter en flom landade jag flera laxar (och några rejäla havsöringar) varav några var helt blanka, trots att lektiden var så nära.

Inte många andra länder bjuder heller på ett så avspänt, bekvämt och behagligt fiske som Skottland. Traditionerna runt spöfisket går mer än hundra år tillbaka i tiden och det är ju också här laxflugfisket har sin vagg. För flugfiskare finns ett varierat och rikt utbud att välja bland. Privata sträckor är det vanligaste. Det finns även så kallade kortvatten samt, i tillägg till detta, en slags mix av båda. Fiskerättigheterna är vanligen uppdelade i »beats« som kan variera i längd från någon kilometer upp till halvmilen. På dessa beats släpper man vanligen till ett begränsat antal spön. Man får gott om svängrum och har flera pooler helt för sig själv, vilket ger kvalitet. Ingen trängsel här inte!

River Thurso, som har tidig vårlax, ligger längst upp i norr.

Varje beat och älv har sedan lång tid tillbaka noggranna fångstjournaler och innan man ger sig på ett fiske, som för övrigt alltid bör förhandsbeställas, ska man noga kika genom statistiken för de senaste fem åren. Fångsterna varierar ganska mycket över säsongen och det gäller att checka upp så att den tid man väljer också brukar vara intressant rent fångstmässigt. I varje älv finns sträckor som fiskar bäst tidigt på säsongen medan andra inte kommer igång förrän längre fram. Vanligaste formen för ett laxfiske är att man hyr hela sträckan. Man disponerar då fisket från måndag till lördag.

Söndagsfiske är strängeligen förbjudet.

Gillies och Huts

SOM ETT GENUINT och levande kulturin-slag så har varje »bättre« sträcka ännu sin egen gillie, även om de rationaliseras bort allt mer. Gillien är anställd att sköta och bevaka fisket och ta hand om de fiskande gäs-

terna. En fiskedag i Skottland börjar vanligen med att man möter gillien vid älvkan-ten, strax efter frukost. Man får då instruk-tioner hur fisket bäst ska bedrivas. Gillien ger även råd under själva fiskets gång och finns så gott som alltid till hands med sin stora häv inom räckhåll. Man ska komma ihåg att gillien vanligen känner sin sträcka under alla situationer och hans råd är guld värda. Bra att veta är också det att gillien vanligen har en mindre fast lön från fiske-rättsägaren, men att det är kutym att ge dricks efter avslutad vecka. Arbetsdagen sträcker sig från klockan 9 till 17, men det är för det mesta fritt att fiska både före och efter, om man önskar.

Ett uppskattat inslag längs en typisk fis-kesträcka är att det där finns en eller flera så kallade »fishinghuts«. På klassiska Cairn-ton vid Dee, där jag fiskat under några år, finns det inte mindre än fem stycken. Det innebär en hut var 600:e meter ungefär! En

Fishing huts i olika skepnader vid River Dee – från Park water till vänster samt från Cairnton.

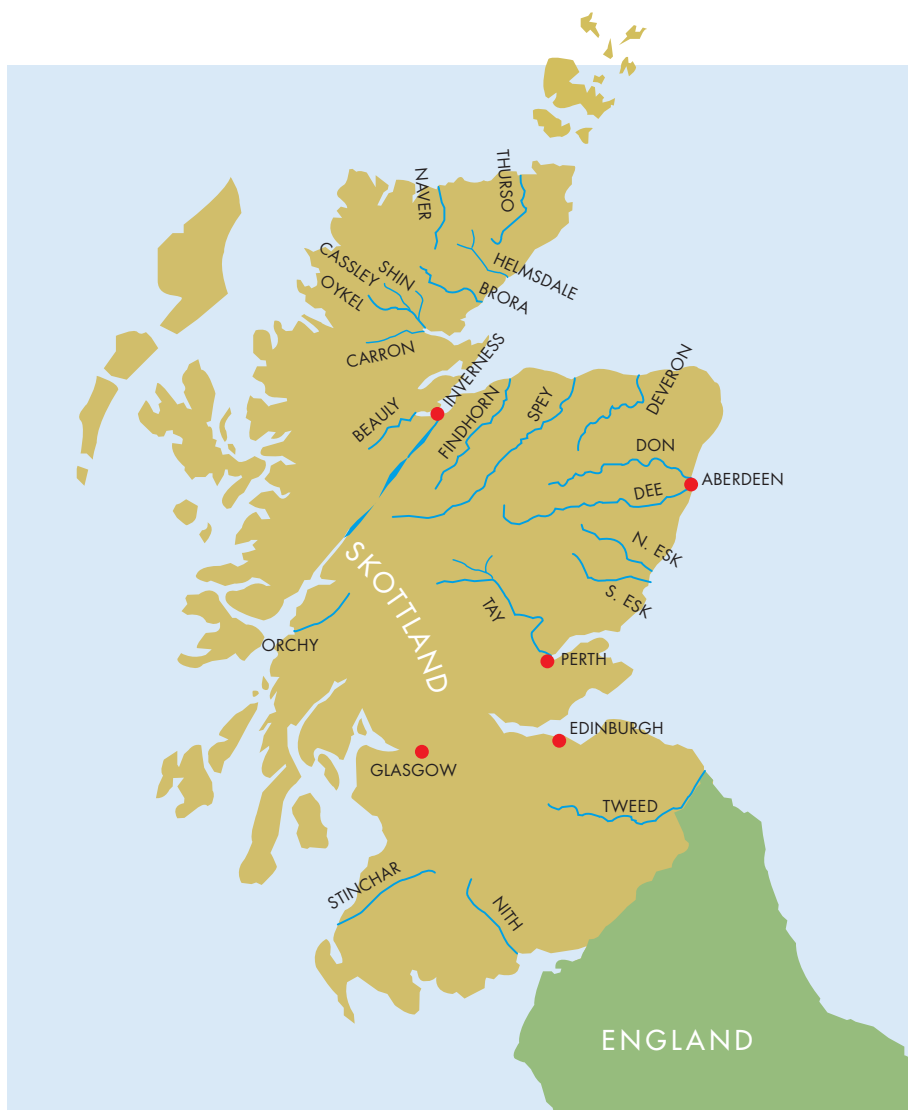
hut är ett »kryp-in« intill älvkanten, där man kan söka skydd vid dåligt väder. I de lite bättre kan man bekvämt laga och äta sin lunch. Dessa lite mer påkostade huts har vanligen en kamin som gillien värmer upp för ökad komfort. Inne i dessa huts förvaras vanligen fångstjournaler samt en mängd övriga kuriositeter som sparats genom tiderna. Det som en hut eventuellt saknar i bekvämlighet har den istället i en spännande atmosfär där man riktigt kan lukta sig till alla de laxar som dragits upp under årens lopp, för att inte tala om alla de fiskehistorier som återges.

Bed & Breakfast och Guinness

FINNS DET INGET boende direkt intill fiskesträckan så är det trevligt att bo på något av de små fiskehotell eller »guesthouses« som vanligen finns utmed älvarna. Här kan man bo med helpension för en rimlig summa och få med sig en packad lunch till fisket. Efter avslutad fiske är det middag och samvaro på puben som gäller. För den som inte provat är en pint Stout eller Guinness ett måste.

Vill man äta rimligt billigt så prova en enkel »fish and chips«. Även vanligt bed and breakfast-boende finns det gott om vilket är ett ypperligt alternativ inte minst för någon udda natt under resan. Denna form av boende, där man får en sängplats samt stadig skotsk frukost, behöver inte förhandsbokas. Det är bara att kika efter en »B & B«-skylt och kolla om det är ledigt.

Som bekant påverkas laxfisket av en mängd olika faktorer. Naturliga cykler och vattenförhållanden är bara ett par exempel. Goda år får tas med dåliga och variationerna kan vara stora. Inte minst då tidigt på säsongen. Slår laxfisket helt fel finns alltid möjlighet att fiska öring. Dels finns öringen i nästan alla älvar – man ser dem ofta vaka vid kläckningar, men även uppe vid fjällsjöarna. Man kan göra riktiga fynd. Är man

bara beredd att traska lite bort från allfarsvägarna öppnas möjligheter. Här finns nämligen vild öring och saken blir inte mindre intressant av att det fisket vanligen är fritt. Tips om detta samt vilka flugor som gäller får man alltid från den lokala fiskeshopen. Skottarna är överlag väldigt gästvänliga och kan de hjälpa till med något så gör man det utan att blinka.

Fakta

INGET söndagsfiske tillåts. Ingen speciell licens behövs. Fisket bokas i förväg. Catch and release i olika former förekommer. På flera sträckor erbjuds man kallrökt odlad lax eller en flaska whisky som tack för den lax man släpper tillbaka. Laxfisket är dyrast från senvåren till säsongsslutet.

En veckas fiske på privat sträcka kostar vanligen från £ 200-300 per spö och uppåt. Bed and breakfast cirka £20 per natt. En pint öl £ 2. Middag på restaurang cirka £ 20, på pub cirka £ 15.

Båtförbindelse från Göteborg till Newcastle. Info: www.dfsseaways.com
Flyget är billigt. Ryanair flyger Göteborg/Nyköping–Glasgow.
www.ryanair.com

Andra användbara adresser:
www.fishdee.co.uk • www.rbrww.com
www.fishspey.co.uk • www.fishtay.co.uk
www.fishtweed.co.uk • www.dsfa.org
www.sport.ckdfh.co.uk
www.bidwells.co.uk

Prova öringfisket! Detta fiske är vanligen fritt.

